

Vergelijking van het voedsel van de Blauwe en de Bruine Kiekendief in de winter in Zeeuws-Vlaanderen

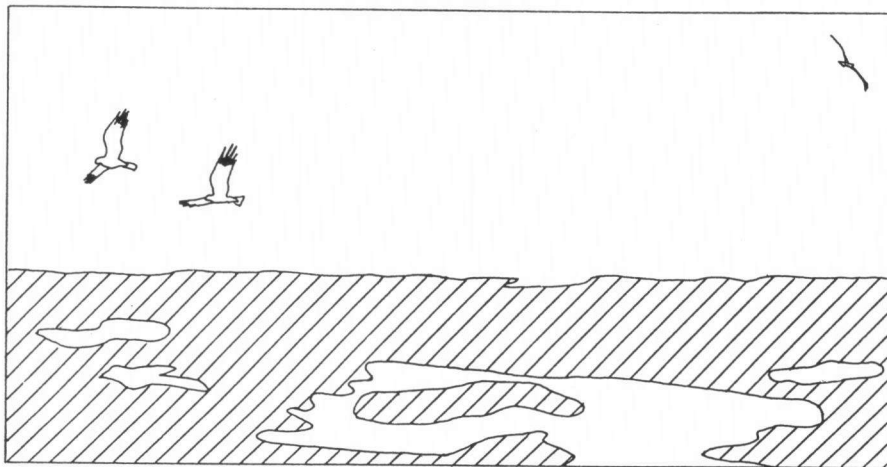
André Bourgonje

Tijdens onderzoek naar slaappleatsen van kiekendieven in het Verdrongen Land van Saeftinghe, gelegen in het oostelijk deel van de Westerschelde, werden geregeld gebruikte slaappleatsen van Blauwe en Bruine Kiekendief gevonden. Daar deze kiekendieven deels van hetzelfde schorrengebied gebruik maken om voedsel te zoeken en in hetzelfde gebied slapen, leek het interessant om te onderzoeken wat de verschillen en overeenkomsten in het wintervoedsel van deze vogels zijn.

Door het per maand verzamelen van braakballen op de slaappleatsen kon ook de seizoensvariatie in voedselkeus per maand worden bekeken.

Ligging van de slaappleatsen

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een 2450 ha groot brakwater-getijdegebied met een gemiddeld getijdeverschil van 4,5 m. De slaappleatsen van de Blauwe Kiekendief bevinden zich in de lagere delen, die begroeid zijn met Zeebies. In het oostelijke deel van het gebied is de zoute invloed geringer en konden enkele rietvelden tot ontwikkeling komen waar de Bruine

Kiekendief zijn slaappleats heeft. Het schor is verder begroeid met Zeeaster, Spartina en Schorrezoutgras, met op de hogere delen Strandkweek en Gewoon Kweldergras. Het binnendijkse gebied nabij Saeftinghe bestaat voornamelijk uit grootschalige akkerbouwpolders, van elkaar gescheiden door grazige dijken. Iets verder zuidoostelijk ligt het Antwerps havengebied dat ter plaatse voornamelijk bestaat uit nog maar schaars ontwikkeld, opgespoten terrein. Het gebied is een belangrijk overwinteringsplaats voor watervogels zoals Grauwe Gans (max. 29300, op 13 januari 1991), Smient (max. 35000, op 18 november 1990) en Wilde Eend (max. 6000, op 12 december 1990).

Tijdens de inventarisaties werd vastgesteld dat de Bruine Kiekendieven het getijdegebied nauwelijks verlieten, maar dat een belangrijk deel van de Blauwe Kiekendieven foerageerden buiten het schorrengebied.

Onderzoeksmethoden

Van 1988 tot 1992 werden in de winter in totaal 645 braakballen verzameld van de Blauwe Kiekendief. Pas in 1991 werden de, in hoge rietvelden gelegen, slaappleatsen van de Bruine Kiekendief aangetroffen. De 170 braakballen die daar werden gevonden werden alle geanalyseerd.

De braakballen werden opgelost in water en de prooiesten gedroogd. Veerresten en snaveldelen van vogelprooien werden gedetermineerd aan de hand van een referentie-collectie. Kleine zoogdieren (muizen e.d.) werden aan de hand van schedel en kaak- en tandresten herkend. Grotere zoogdieren (konijnen e.d.) werden gedetermineerd aan de hand van de haarstructuur. De prooi-frequentie geeft het aantal malen weer dat een bepaalde prooi-soort in de braakballen werd aangetroffen. Het is niet mogelijk deze waarden te vertalen in prooigewicht omdat het niet duidelijk is of de prooien in hun geheel zijn gegeten. Het is echter belangrijk rekening te houden met de gewichten van de prooien om het relatieve belang van een bepaalde prooi-soort vast te stellen.

Resultaten

In totaal werden 243 prooien van de Bruine en 861 prooien van de Blauwe Kiekendief gedetermineerd in 170 respectievelijk 645 braakballen (Tabel 1 en 2). Wanneer we de frequentie van de prooiklassen vergelijken voor beide soorten in de wintermaanden valt onmiddellijk op dat het voedsel van de Bruine Kiekendief steeds verschilt van dat van de Blauwe Kiekendief, met name in de maanden januari, februari en maart. Dit werd veroorzaakt door het constant hoge aandeel van eenden en ganzen bij de Bruine Kiekendief en het hoge aandeel van kleine vogels en kleine zoogdieren in januari en van hazen en konijnen in februari en maart voor de Blauwe Kiekendief. Ook valt op dat de Blauwe Kiekendief onderling van maand tot maand veel meer variatie in prooien en dus een breder prooispectrum heeft. Van januari tot en met maart

Tabel 1. Totaalaantal en percentage per klasse prooi-soorten vastgesteld in de braakballen van de Bruine Kiekendief in Saeftinghe.

	Maand/winter		
	Jan. 1990-91	Feb. 1990/91&1991/92	Mrt. 1990/91&1991/92
Aantal braakballen	48	74	61
Aantal prooien	74	85	84
Klasse prooi-soort			
Eenden en ganzen	49%	51%	54%
Fazanten en patrijzen	4%	0%	2%
Rallen	15%	8%	6%
Steltlopers	0%	5%	3%
Duiven	4%	8%	10%
Kleine vogels 1)	8%	4%	2%
Vogels spec.	3%	5%	1%
Hazen en konijnen	8%	4%	10%
Kleine zoogdieren 2)	8%	14%	12%
Vis	1%	1%	0%

Tabel 2. Totaal aantal en percentage per klasse prooi-soorten vastgesteld in de braakballen van de Blauwe Kiekendief in Saeftinghe.

	Maand				
	november	december	januari	februari	maart
Aantal braakballen	60	173	202	125	85
Aantal prooien	91	255	261	152	102
Klasse prooi-soort					
Eenden en ganzen	9%	11%	11%	14%	4%
Fazanten en patrijzen	3%	5%	11%	4%	3%
Ralachtigen	7%	4%	11%	9%	5%
Steltlopers	2%	6%	5%	3%	5%
Duiven	1%	4%	3%	3%	25%
Kleine vogels 1)	52%	27%	19%	10%	3%
Hazen en konijnen	4%	2%	3%	35%	9%
Kleine zoogdieren 2)	22%	41%	37%	22%	9%

1) Tot en met lijsterachtigen.

2) Woelmuizen, muizen, Bruine Rat en Muskrat.

maken eenden en ganzen in aantal de helft uit van het voedsel van de Bruine Kiekendief en een nog groter aandeel wanneer rekening wordt gehouden met het prooigewicht. Kleine zoogdieren en ralachtigen zijn andere belangrijke prooi-soorten voor de Bruine Kiekendief.

Prooien van de Blauwe Kiekendief bestonden in november voor de helft uit

kleine vogels. In december en januari nam het aandeel kleine vogels af en werden kleine zoogdieren belangrijker. Gedurende februari en maart vormden hazen en konijnen de belangrijkste prooien.

Discussie

Onze gegevens tonen aan dat de Bruine Kiekendief in Saeftinghe een geringe prooivariatie heeft in tegenstelling tot de Blauwe Kiekendief die door regelmatige wijziging in prooi soort aantoonde beter gebruik te kunnen maken van tijdelijk prooiaanbod. De Bruine Kiekendief is iets groter en minder wendbaar dan de Blauwe Kiekendief. Hierdoor is de Bruine Kiekendief vermoedelijk meer afhankelijk van een stabiel prooiaanbod, in dit geval ganzen en eenden in het schor die deze kiekendief door zijn grotere afmetingen en iets langere loopbeen ook gemakkelijker kan bemachtigen. De eenden en vooral de ganzen zijn vermoedelijk voor een deel als aas gegeten, waarbij de Bruine Kiekendief door zijn krachtiger bouw eveneens in het voordeel is. De vier talrijkste eenden, Smient, Wilde Eend, Wintertaling en Pijlstaart, werden alle vier als prooi in de braakballen teruggevonden. Van deze vier soorten werd de Smient zowel bij de watervogeltellingen als in de braakballen het vaakst aangetroffen.

Opvallend aan de Blauwe Kiekendiefprooien is het geringe aantal Veldleeuwen die in nabijgelegen gebieden (Engeland en Noord-Frankrijk) het hoofdvoedsel vormen. Mogelijk wordt dit veroorzaakt door het lage aantal volwassen mannen onder de Blauwe Kiekendieven in Saeftinghe die sneller en wendbaarder zijn en kleinere vogels als prooi nemen. Het overschakelen op voornamelijk hazen en konijnen van de Blauwe Kiekendief in februari en maart duidt erop dat het hier waarschijnlijk om jonge dieren ging. Het feit dat de Bruine Kiekendief vrijwel geen gebruik maakt van deze plotselinge voedselbron wordt veroorzaakt doordat de hazen en konijnen nauwelijks in het schor zelf voorkomen (getijdegebied) maar vooral in het binnendijks gebied waar de Blauwe Kiekendief veel jaagt.

Adres: Duchattelstraat 12, 2596 EL Den Haag.

Bovenstaand artikel is een samenvatting van een artikel in Ibis 135: 424-431. Clarke, Bourgonje and Castelijns: "Food niches of sympatric Marsh Harriers *Circus aeruginosus* and Hen Harriers *Circus cyaneus* on the Dutch coast in winter".

